

3 Ruimten indelen

Bij het maken van ruimten voor kinderen moeten we onderscheid maken tussen twee onderdelen: indelen en inrichten. Bij het *indelen* van een ruimte gaat het om het maken van een plan op hoofdlijnen voor de ruimte. Denk daarbij aan het indelen van de ruimte in zones, het maken van activiteitenplekken, de begrenzingen tussen verschillende activiteiten en de looproutes.

Bij het *inrichten* van een ruimte gaat het om zaken als het vormgeven van de verschillende activiteitenplekken, de aankleding van de ruimten, de toepassing van kleuren, materialen en verlichting. Daarbij besteden we specifiek aandacht aan verschillen in behoeften tussen kinderen van verschillende leeftijden.

In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal belangrijke uitgangspunten voor het *indelen* van de ruimten voor kinderen. De verdere uitwerking, de inrichting, komt in de volgende hoofdstukken aan de orde.

Ruimte(n) maken

Voor kinderen is het belangrijk dat ze na schooltijd letterlijk en figuurlijk de ruimte krijgen om te kiezen wat ze gaan doen. Dat ze de vrijheid krijgen om samen of alleen te spelen, of soms gewoon niets te doen.

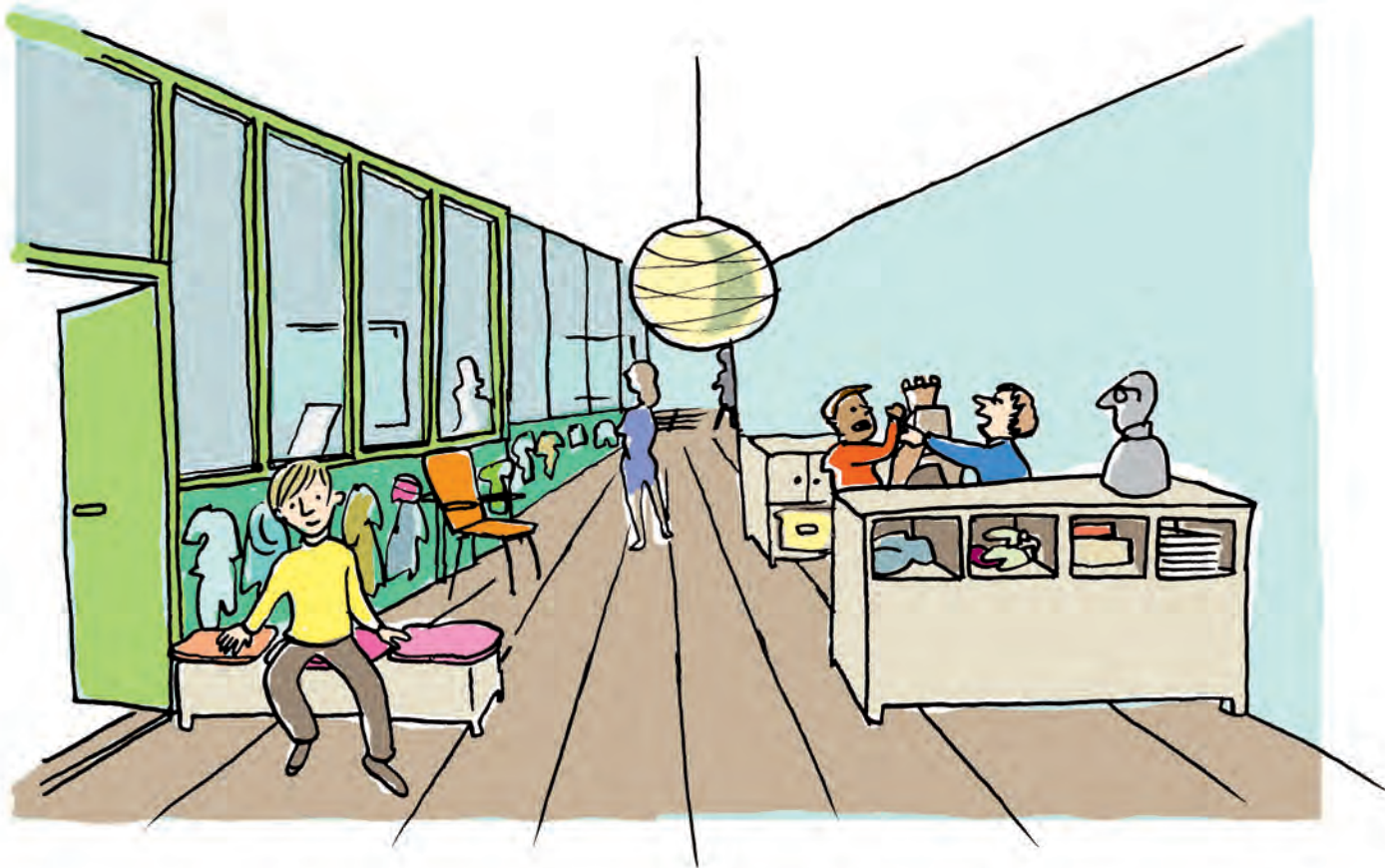
Naarmate kinderen ouder worden neemt hun behoefte aan autonomie en zelfstandigheid toe. Ze willen niet meer steeds toestemming vragen om weg te mogen, maar zelfstandig naar andere ruimtes kunnen gaan.

Een BSO-groep van twintig kinderen moet daarom eigenlijk altijd over ten minste twee speelruimten beschikken. Alleen dan is het mogelijk voor kinderen om zich te verdelen in kleinere groepjes of, desgewenst, alleen of samen met een vriendje te spelen. Deze twee ruimten kunnen bestaan uit een eigen ruimte per groep met daarnaast ruimte(n) die gedeeld worden met andere groepen of gebruikers. Bijvoorbeeld een eigen stamgroepsruimte, die dient als uitvalsbasis, met daarnaast activiteitenruimten die met andere groepen worden gedeeld. Eén buitenschoolse-opvanggroep kan ook beschikken over meerdere eigen ruimten, die verschillende functies hebben.

Door naar het gebouw als totaal te kijken kunnen verrassende oplossingen worden gevonden voor ruimteproblemen. In een gang kan soms prima een computer- of bouwhoek worden gemaakt, terwijl een pauzeruimte of keuken dienst kan doen als lees- of hanghoek. Onderzoek welke ruimten wanneer op de dag worden gebruikt en of dat mogelijkheden biedt voor nieuwe speelplekken voor de kinderen. Zeker een BSO die in een multifunctionele accommodatie gehuisvest is, zal daar soms – in overleg – goede ‘extra’ mogelijkheden kunnen ontdekken.

Daarnaast kan men zich afvragen of elke groep wel dezelfde activiteitenplekken moet hebben of dat er verschillen tussen de groepen mogen zijn, waarbij kinderen kunnen kiezen waar ze gaan spelen. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om in de ene groep een zeer uitgebreide verkleed- en schminkhoek te maken en in de andere een extra grote constructiehoek met alles erop en eraan. Zo'n keuze hangt overigens wel samen met de pedagogische visie en met de leeftijdsindeling van de verschillende groepen.

Structuur aanbrengen

Kinderen hebben behoefte aan een indeling van ruimten die zowel uitdagend als ook voorspelbaar is. Voor kinderen moet helder zijn wat ze op een bepaalde plek kunnen doen. Dit kun je bereiken door de ruimte in te delen in gevarieerde en herkenbare activiteitenplekken.

Een activiteitenplek is een plek in de ruimte die door zijn inrichting en door begrenzingen duidelijk herkenbaar is als een plek die voor een specifieke activiteit is bestemd. Het gaat bijvoorbeeld om een plek om te knutselen of om een hoek om te lezen of op de computer te spelen. Uit onderzoek (onder andere Hoekstra e.a., 2006, Kantrowitz & Evans, 2004) blijkt dat de aanwezigheid van verschillende en voldoende activiteitenplekken leidt tot actiever gedrag, meer variatie in het spel en meer samenspelen tussen kinderen. De aanwezigheid van activiteitenplekken zorgt ook voor geconcentreerder spel: kinderen storen elkaar minder.

Door de ruimten van de kinderen in te delen in duidelijke activiteitenplekken kunnen kinderen kiezen wat ze gaan doen en met wie. De ruimte nodigt hen uit tot spel en zorgt er tegelijk voor dat kinderen zich over de ruimte kunnen verdelen.

Activiteiten selecteren

Hoe groter kinderen worden, des te groter is het scala aan activiteiten waarmee ze aan de slag gaan. Zeker in een kleine BSO met een of twee groepen zal het noodzakelijk zijn om keuzes te maken, omdat meestal niet alle gewenste activiteiten een plek kunnen krijgen in het gebouw.

Het indelen van een ruimte in activiteitenplekken vereist een voorselectie: welke activiteiten moeten er permanent mogelijk zijn, welke af en toe en welke niet? Zo'n selectie kun je maken met behulp van de informatie in de hoofdstukken 4, 5 en 6. Daarin staan de verschillende activiteitenplekken beschreven. Het is ook mogelijk om activiteiten te combineren in één plek, zoals een autoplek en een plek voor spel met dieren en fantasiefiguren.

Daarnaast is het noodzakelijk de soort plekken aan te passen aan de samenstelling en de wensen van de groep kinderen die aanwezig is. Het is denkbaar om in een situatie waarin er onvoldoende ruimte is om alle gewenste plekken te realiseren, een activiteitenplek te maken waarvan de inhoud om de maand verandert. Op deze wijze blijft het aanbod van de BSO interessant voor de kinderen.

De vaste plekken zoals huishoek, constructiehoek, lees/zithoek, creatieve hoek, de eet- en drinkplek vormen de basis van de groepsruimte. Daarnaast kunnen roulerende plekken aanwezig zijn.

Gebruik om een afgewogen keuze te maken ook de informatie in hoofdstuk 1: zorg voor plekken die emotionele veiligheid bieden, maar ook voor plekken die de competentie, het sociaal contact, de privacy en de identiteit van elk kind ondersteunen. Daarnaast gebruik je uiteraard het pedagogisch beleidsplan om eigen specifieke keuzes te maken.

Zonering

In een buitenschoolse opvang vinden zeer uiteenlopende activiteiten plaats. Het is belangrijk om die activiteiten goed te verdelen over de ruimte(n) door de ruimte onder te verdelen in verschillende zones. Dit voorkomt dat kinderen elkaar onbedoeld storen in hun spel of dat activiteiten door elkaar lopen die bij voorkeur gescheiden zouden moeten plaatsvinden. Bij het maken van zones in de ruimte gaat het om drie aspecten:

Rustige en drukke activiteiten

Rustige activiteiten zijn activiteiten als lezen, tafelspelletjes, bouwen of met elkaar kletsen. 'Druk' zijn de activiteiten die beweging of geluid met zich meebrengen zoals dansen, tafeltennis en tafelvoetbal.

Om te voorkomen dat kinderen letterlijk en figuurlijk last van elkaar krijgen is het belangrijk om de ruimte op te delen in een rustige en een drukke zone. Plaats de rustige activiteiten in een rustige en beschutte zone van de ruimte en de actieve in de nabijheid van de entree en de looproutes. Drukke activiteiten die veel ruimte vragen (tafeltennis) vinden bij voorkeur in een aparte ruimte plaats.

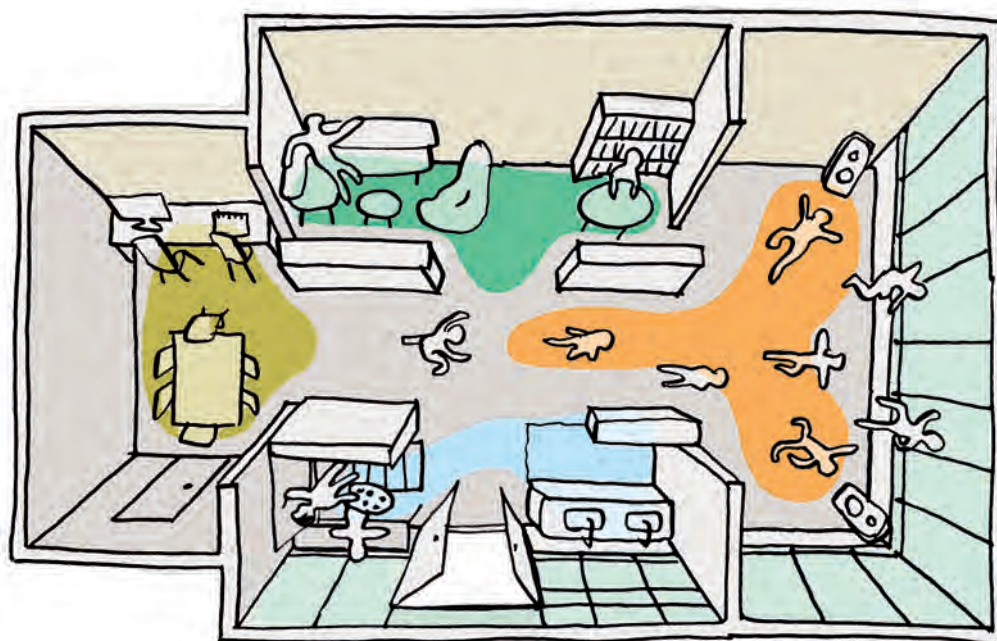
Natte en droge activiteiten

Net zo belangrijk is het om een onderscheid te maken in plekken waar kinderen hun gang kunnen gaan met verf, water, klei en andere materialen waar de ruimte vies van kan worden, en plekken waar het bij voorkeur droog moet blijven, zoals de leeshoek en de plek waar gecomputerd wordt.

Maak plekken waar 'natte' activiteiten plaatsvinden, zoals de schilderwand, bijvoorbeeld in de buurt van een gootsteen, waar kinderen hun handen kunnen wassen, water kunnen halen of kwasten kunnen spoelen.

Groepsactiviteiten en individuele activiteiten

Kinderen verkeren op school een groot deel van de tijd in een groep. Maar ze willen niet altijd met andere kinderen spelen. Ieder kind heeft op zijn tijd behoefte om op zichzelf te zijn of hooguit met een zelfgekozen speelkameraad. Het is belangrijk dat de BSO kinderen daartoe de mogelijkheid biedt. Dat kan op meerdere manieren. Denk bijvoorbeeld aan een brede vensterbank waaraan het kind met de rug naar de groep kan spelen of aan een luie stoel waar het alleen kan zitten lezen, of een klein tafeltje dat niet met anderen hoeft te worden gedeeld. Alleen naar een sprookje luisteren met een koptelefoon op het hoofd. Bied kinderen ook de gelegenheid om zich aan de groep te onttrekken, alleen of met een paar andere kinderen. Dat kan een tentje of een speelhuis zijn, een apart speelkamertje waarvan de deur dicht kan, of een goed afgeschermd huishoek. Kinderen kunnen op deze wijze het prikkelaanbod en hun behoefte aan privacy reguleren. Het is bekend dat kinde-

Looproutes

Houd bij de indeling van de ruimten in verschillende activiteitenplekken rekening met de looproutes door de ruimten: de routes waarlangs je van de ene naar de andere plek loopt. Bijvoorbeeld van de toegangsdeur naar de deur van de naastgelegen ruimte. Maak activiteitenplekken, waar kinderen vooral op de grond spelen – zoals een bouwhoek of een rustige hoek –, nooit in een looproute.

Leg de rustige plekken bij voorkeur het verst weg van de toegangsdeur, omdat bij die deur het meeste ‘verkeer’ plaatsvindt.

Begrenzingsen

Begrenzingsen geven aan waar een activiteitenplek begint en eindigt. Ze scheiden de plek van de rest van de ruimte en dragen op die manier bij aan de gewenste structuur.

Verticale begrenzingen zijn het meest duidelijk. Zo'n begrenzing wordt gevormd door een muur, een kast of een scheidingswand. Door een activiteitenplek te begrenzen door bijvoorbeeld een kast of wand voorkom je dat kinderen op die plek makkelijk worden gestoord door andere kinderen die door de plek lopen of rennen. Als een plek is afgebakend kunnen kinderen meer controle hebben over het aantal kinderen dat in die plek speelt.

Begrenzings geven ook een gevoel van geborgenheid en veiligheid. Het kind kan zich terugtrekken en zich onbespied wanen door de medewerkers.

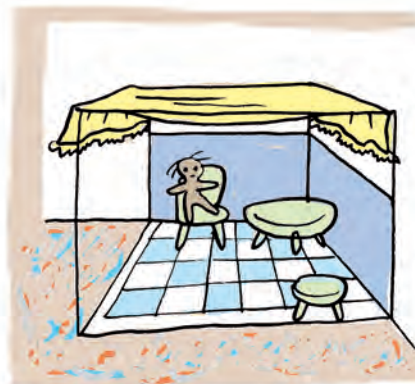
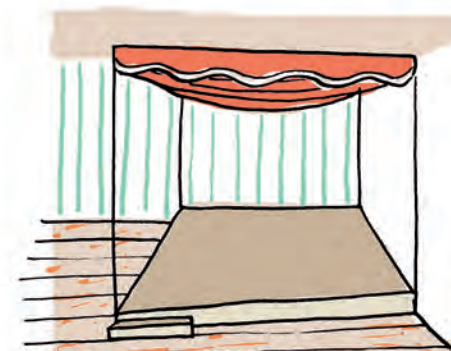
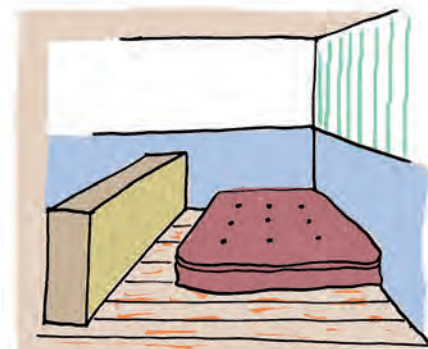
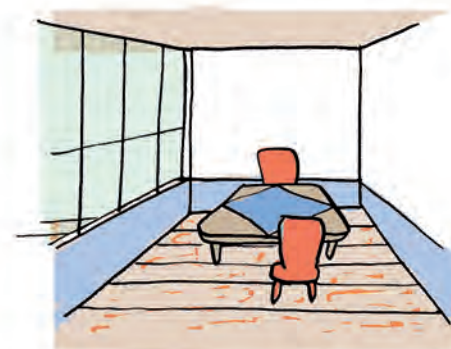
Je kunt een plek ook afbakenen met een horizontale begrenzing, door bijvoorbeeld de vloer op die plek van een andere kleur of materiaal te voorzien, of door een verhoging op de vloer aan te brengen. Ook een ander soort plafond (verlaagd, ander materiaal, een doek dat onder het gewone plafond hangt) kan een plek accentueren.

Variatie en flexibiliteit

Structuur bieden en een ruimte duidelijk indelen in activiteitenplekken wil niet zeggen dat de ruimte altijd hetzelfde moet zijn en blijven. Sommige activiteiten doe je met zes kinderen samen, andere met z'n tweeën of alleen. Soms is een bepaalde activiteit mateloos populair en wil iedereen met Kapla bouwen, en dan is de rage weer over. Plekken moeten dus kunnen variëren in grootte. Het is dan handig om over een aantal verplaatsbare kasten en scheidingswanden te beschikken, zodat een plek naar behoefte groter of kleiner te maken is.

Een indeling in activiteitenplekken betekent ook niet dat een activiteit alleen maar op die ene plek kan plaatsvinden. Kinderen laten hun fantasie graag de vrije loop en dus kan een rustige loungeplek ineens omgebouwd worden tot een ziekenboeg, waarbij verkleedspullen uit de theaterhoek heel goed van pas komen.

De indeling in activiteitenplekken is dus geen keurslijf, maar een hulpmiddel om een goed gebruik van de ruimten mogelijk te maken.

Colofon

Pagina's uit *Ruimten maken voor vier tot twaalf jaar – Over het inrichten van ruimten voor buitenschoolse opvang*

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van het Agentschap SZW, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ISBN 978 90 8850 221 7

NUR 847

© 2011 AKTA, onderzoeks- en adviesbureau voor ruimtegebruik

Auteurs

Ine van Liempd en Ed Hoekstra

Eindredactie

Jaap Verheij

Vormgeving

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

Fotografie

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

Illustraties

Jenneke ter Horst

Uitgever

Trude van Waarden

© deze uitgave B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.